

Divovi kao mitološka bića u dvije bajke Ivane Brlić - Mažuranić

Orović, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:094015>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

IVANA OROVIĆ

DIPLOMSKI RAD

DIVOVI KAO MITOLOŠKA BIĆA U DVIJE
BAJKE IVANE BRLIĆ - MAŽURANIĆ

Zagreb, rujan 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Zagreb)

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Ivana Orović

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Divovi kao mitološka bića u dvije
bajke Ivane Brlić - Mažuranić

MENTOR: izv. prof. dr. sc. Diana Zalar

Zagreb, rujan 2019.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	2
SUMMARY	3
UVOD	4
1. IVANA BRLIĆ MAŽURANIĆ – ŽIVOT I STVARALAŠTVO	5
2. MITOLOGIJA U DJELIMA IVANE BRLIĆ MAŽURANIĆ	7
2.1. Mit, bajka, inspiracija	7
2.2. Slavensko u djelima Ivane Brlić – Mažuranić.....	8
3. DIVOVI	11
4. BIG FIVE TEORIJA LIČNOSTI.....	15
5. REGOČ.....	18
6. PRIČA O ZORKU BISTROZORKOM I O SREĆI.....	26
7. USPOREDBA BAJKI	31
ZAKLJUČAK.....	33
IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA	34
LITERATURA	35

Divovi kao mitološka bića u dvije bajke Ivane Brlić - Mažuranić

SAŽETAK

Ovaj diplomski rad bazira se na dosadašnjim istraživanjima o divovima u kojima su opisane karakteristike divova kao mitoloških bića. Na temelju tih istraživanja su u ovom radu analizirani divovi u dvije bajke autorice Ivane Brlić – Mažuranić, a to su *Regoč* i *Priča o Zorku Bistrozorkom i o Sreći*. Većina autora koji su istraživali književni opus Ivane Brlić – Mažuranić uglavnom su pisali o utjecajima slavenske mitologije na njezinu inspiraciju, njezinim *Pričama iz davnina* i mitološkim bićima unutar njih, dok su divovi i ostala njezina djela u manjoj mjeri istražena. Svrha ovog rada je na temelju dosadašnje literature istražiti i opisati divove sa psihološkog aspekta te na taj način dati doprinos istraživanjima koja su vezana uz stvaralaštvo Ivane Brlić – Mažuranić. Divovi se kao bića pojavljuju u mnogim mitologijama diljem svijeta, ali su u svakoj od njih prikazani u različitim verzijama, a u ovom se preglednom radu opisuju karakteristike divova koje je autorica bajki prikazala na svoj jedinstven način. Bajke su analizirane sa psihološkog aspekta, a likovi su opisani na temelju Big Five teorije ličnosti.

Ključne riječi: Ivana Brlić – Mažuranić, slavenska mitologija, divovi, Big Five teorija ličnosti, mitološka bića.

SUMMARY

This master's thesis is based on previous research concerning giants in which the characteristics of giants as mythological creatures were described. Based on those studies, this work analyzes giants in two tales by Ivana Brlić – Mažuranić – *Regoč* and *Priča o Zorku Bistozorkom i o Sreći*. Most authors who have written about the literary opus of Ivana Brlić – Mažuranić wrote mostly on the influences of Slavic mythology on her inspiration, her *Tales of long ago* and the mythological creatures within them, while giants and the rest of her literary works were somewhat less researched. This thesis focuses on researching and describing giants from a psychological aspect and, in that manner, contributes to previous research concerning Ivana Brlić – Mažuranić. Giants appear in numerous mythologies around the world, but each one of them presents a different version of the creature and this thesis describes the characteristic of giants as presented by author in her unique way. The tales have been analyzed from a psychological viewpoint and the characters have been described using the Big Five personality traits theory.

Key words: Ivana Brlić – Mažuranić, slavic mythology, giants, Big Five personality theory, mythological creatures.

UVOD

Ivana Brlić – Mažuranić značajna je ličnost za hrvatsku književnost. Brojni autori ističu njezin važan doprinos dječjoj književnosti te su zaslužni za istraživanja o njezinom životu i stvaralaštvu. Ovaj diplomski rad bavit će se istraživanjem divova u njezinim bajkama. To je tema o kojoj se nije mnogo istraživalo pa će se u ovom radu nastojati dati pregled dosadašnje literature i iznijeti neke nove spoznaje o divovima kao mitološkim bićima u *Regoču* i *Priči o Zorku Bistrozorkom i o Sreći*. U radu će se na početku opisati autoričina biografija i bibliografija, zatim će se definirati mit i bajka. Prikazati će se istraživanja autora o slavenskoj mitologiji i opisati će se mitološka bića koja su autorici bila inspiracija za priče. Zatim slijedi poglavlje koje je posvećeno divovima, njihovom nastanku, propasti, vrstama i općim karakteristikama. Nakon toga će se objasniti petofaktorski model ličnosti i na temelju toga slijedi analiza divova u bajkama *Regoč* i *Priča o Zorku Bistrozorkom i o Sreći* na temelju Big Five teorije ličnosti. Na kraju će se usporediti te dvije bajke i donijeti zaključak na temelju istraživanja i analize bajki.

1. IVANA BRLIĆ MAŽURANIĆ – ŽIVOT I STVARALAŠTVO

Ivana Brlić – Mažuranić rođena je u Ogulinu 1874. godine. U Ogulinu i Karlovcu je provela dio svog djetinjstva, a kasnije se s roditeljima preselila u Zagreb. Od djetinjstva je bila okružena svojim članovima obitelji koji su često bili u središtu kulturnih i političkih zbivanja. Dok je boravila u Zagrebu od 12. do 16. godine često se družila s djedom Ivanom Mažuranićem koji je bio pravnik, političar i prvi ban pučanin u Hrvatskoj te je na nju i njezino stvaralaštvo imao velik utjecaj. Ivanin otac Vladimir bio je predsjednik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, znanstvenik i autor *Prinosa za hrvatski pravnopovijesni rječnik*. Obitelj Brlić u koju se udala također je bila u doticaju s politikom, umjetnošću i književnošću. Sa svojih 18 godina 1892. godine udala se za Vatroslava Brlića i preselila u Slavonski Brod, gdje je odgajala svoju djecu i stvarala književna djela (Crnković i Težak, 2002).

U *Monografiji Ivane Brlić Mažuranić*, Zima (2001) navodi kako Ivana Brlić – Mažuranić započinje svoj književni rad 1902. godine. U poglavlju životopisa autorica monografije prikazuje njezin impozantan književni opus te govori kako su to u početku bile pripovijetke i pjesme koje nisu imale neku značajniju vrijednost. U prvih deset godina pisanja Ivana Brlić - Mažuranić objavljuje dvije zbirke pripovjedaka i pjesama za djecu *Valjani i nevaljani* (1902.) i *Škola i praznici* (1905.) te zbirku (ne-dječjih) pjesama *Slike* (1912.). 1913. godine objavljuje dječji roman *Čudnovate zgone šegrta Hlapića*, a 1916. zbirku bajki *Priče iz davnine* koja 1924. godine doživljava veliki uspjeh. Te su priče prevedene na engleski jezik pod nazivom *Croatian tales of long ago*, a autorica je uz niz pohvala dobila i nadimak hrvatski Andersen. Godine 1916. piše *Autobiografiju* potaknuta Jugoslavenskom akademijom znanosti i umjetnosti kako bi svoje podatke uvrstila u *Hrvatski biografski rječnik*. 1923. godine objavljuje *Knjigu omladini*, a 1927. godine izlazi joj zbirka stihova *Dječja čitanka o zdravlju*. Godine 1927. na Dan mira održala je predavanje koje izlazi 1930. godine pod nazivom *Mir u duši* te svesci *Iz arhiva obitelji Brlić u Brodu na Savi* (1934. – 1935.). Godine 1931. Ivana Brlić - Mažuranić od strane Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu biva predložena kao kandidat za dodjelu Nobelove nagrade za književnost, a 1937. godine postala je dopisni član i prva žena Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Krajem

1937. godine objavljuje povijesno – pustolovni roman *Jaša Dalmatin, potkralj Gudžerata* nastao na temelju povijesnih istraživanja Vladimira Mažuranića. 1938. godine priprema knjigu *Srce od licitara* koja sadrži pjesme i pripovijetke iz prve dvije knjige, međutim autorica nije doživjela njezino objavljivanje. Ivana Brlić – Mažuranić umrla je 21. rujna 1938. Nakon njezine smrti objavljena je knjiga *Srce od licitara*, zatim 1943. godine *Basne i bajke* proizašle iz njezine rukopisne ostavštine, a 1948. izlazi svezak *Iz korespondencije Andrije Torkvata Brlića* kojeg izdaje JAZU (Zima, Životopis, 2001).

2. MITOLOGIJA U DJELIMA IVANE BRLIĆ MAŽURANIĆ

2.1. Mit, bajka, inspiracija

Solar (1982) navodi da mit kao književna vrsta predstavlja jezičnu tvorevinu koja na temelju mitskog iskustva oblikuje neku priču vezanu uz nastanak svijeta, ljudi, pojava i naroda, stoga se putem mitova postavljaju određena pitanja i nastoje dati odgovori o postanku čovječanstva, svijeta i kulture. Nadalje, autor opisuje bajku kao književnu vrstu u kojoj prevladavaju čudesni i nadnaravni elementi koji se isprepliću sa zbiljom tako da ne postoje suprotnosti između prirodnog i natprirodnog, stvarnog i izmišljenog te mogućeg i nemogućeg (Solar, 1982).

Ivana Brlić – Mažuranić stvarala je umjetničke bajke obogaćene mitološkim elementima, a u njima je kreirala svoj novi fantastični svijet u kojem su centralno mjesto zauzimali realni ljudi i njihova sudbina. Vjernost, dobrotu, nesebičnost, osjećajnost, samoživost i zloća ljudske su osobine kojima je ona u svojim pričama dala nova svojstva i uvrstila ih u svoj neobičan, fantastičan svijet isprepleten legendama i realnošću (Marković, 1970).

O njezinom poticaju na stvaralaštvo Šicel (1970) piše kako je Ivana Brlić – Mažuranić u svojoj *Autobiografiji* istaknula da je na njezin literarni rad veliki utjecaj imala okolina u kojoj je odrastala te da su planina Klek i rijeka Dobra hranili njezinu maštu i potaknuli je da u svojoj glavi stvori slike fantastičnih bića koja su se igrala na vrhu Kleka (Šicel, 1970). O postanku *Priča iz davnina* Ivana Brlić – Mažuranić piše kako je ideja za njihovo stvaranje nastala dok je ona boravila u svom domu promatrajući vatru u kaminu, a iz nje su izašle iskre koje su je podsjetile na domaće, bića o kojima je čitala u djelima Alexandera Afanasjeva (Crnković & Težak, 2002). Već tu se naslućivao njezin interes za mitološke motive koji su kasnije oživili u njezinim pričama pa tako Zima (2001) prema Maji Bošković – Stulli (1970) spominje Natka Nodila i Alexandera Afanasjeva kao značajne uzore Ivani Brlić – Mažuranić u njezinom mitološkom kreiranju priča. Usmena tradicija i narodna vjerovanja poslužila su joj kao motivi za stvaranje likova u pričama. Koristila je elemente slavenske mitologije te ih je oblikovala i mijenjala u skladu sa svojim vjerovanjima i potrebama (Zima, Ivana Brlić Mažuranić, 2001).

Nadalje, Crnković (1990) navodi kako su bajke Ivane Brlić – Mažuranić povezane s realnim životom te se u njima odigrava borba između dobra i zla. Taj element dobra i zla je ona preuzela iz mitologije i u svojim bajkama prikazala na potpuno nov način, a dobrota i nevinost su glavni pobjednici u njezinim pričama (Crnković M. , 1990).

2.2. Slavenko u djelima Ivane Brlić – Mažuranić

Stari Slaveni su kroz mitove i legende nastojali spoznati svijet oko sebe i prirodu koja ih okružuje. Smatrali su kako u prirodi na nebu, zemlji i u podzemlju žive bića nalik čovjeku, a njihov život se sastoji od borbe između dobra i zla, svjetla i tame. Tako su se bića podijelila na moćnike, dobre bogove koji su se borili protiv zlih sila i zle bogove. Među dobre, zle bogove i duhove spadaju bog vjetra – Stribog, Morana, boginja smrti i zime koja se, kako navodi S. Ž. Marković, kasnije preobrati u babu Rogu, Jagu ili babu Moč. U predajama i legendama Slavena pojavljuju se i vile, suđenice, kućni duhovi (domaći), vodeni duhovi, veliki divovi i patuljci (Marković, 1970).

U svojem *Književnom djelu Ivane Brlić – Mažuranić*, Skok (2007) navodi kako je autorica za svoje priče rekla da su one

„sačinjene oko imena i likova uzetih iz slavenske mitologije i to je sva vanjska veza koju one imaju sa narodnom mitološkom predajom. Ni jedan prizor, ni jedna fabula, ni jedan razvoj, ni jedna tendenca u ovim pričama nisu nađeni gotovi u našoj mitologiji.“ (Skok, 2007, str. 100-101)

Od imena božanstava i natprirodnih sila uzela je Svarožića koji je bio sin boga Svaroga, zatim Stribora, Mokoš i Hrs koje je preobrazila, simbol pravde bio je Stribor, istinu i ljepotu simbolizirao je Svarožić, a zlo i zavist Mokoš, simbol dobrote i prijateljstva predstavljao je Hrs. Iz slavenskih izvora dolaze i lik Bjesomara, otok Bujan, djed Neumijka, Zora - djevojka, plemeniti kućni i šumski duhovi, planina Kitež i Poludnica. Lik Djevojke guje označava motiv preobrazbe čovjeka u životinju, začarani prostori i nadnaravne nemani u bajkama bile su Zmija orijaška, Ptica kljuna gvozdinoga, Zlatna pčela i Zmaj Ognjeni. Nadalje, autor navodi kako je od domaćih likova preuzela Kralja Morskoga koji je bio udomaćen u narodnim slovenskim i slovačkim pričama, zatim morske djevice tj. mitske ribe djevojke o kojima postoje i

hrvatske narodne predaje te Legen (Leđan) grad u kojem je živio div Regoč. Lik Mokoši prema hrvatsko – slavenskim narodnim običajima opisala je kao močvarnu stanovnicu, sunčevu dadilju i pakosno biće koje se pretvaralo u prepelicu i zlokobnu vranu. Lik Malika Tintilinića izgradila je na temelju predaja raširenih po Dalmaciji, Hrvatskom Primorju, Istri i nekim drugim krajevima. Karakterizira ga i opisuje kao nestašnog, sitnog dječaćića u crvenoj odjeći i kabanici, koji nastaje od duše nekrštena djeteta i donosi blagostanje svom gospodaru.

Koristeći tako vlastitu imaginativnu slobodu, Ivana Brlić – Mažuranić davala je tim likovima etička svojstva i specifičan vanjski izgled. Nadalje, Skok (2007) navodi kako originalnost svih tih likova dolazi iz njihovih emocionalnih ili racionalnih obilježja i sklonosti, njihovih živopisnih, moralnih i karakternih osobina te tako ti likovi, odišući svojom magičnošću, uspijevaju osvojiti dječja srca te se djeca mogu poistovjetiti s njima upravo zato što su oni bliski životnoj slici svijeta gledanoj iz dječjeg ugla (Skok, 2007).

D. Zalar (2002) u svojoj Disertaciji opisuje svojstva mitoloških bića navodeći kako su bića u snažnoj vezi s prirodom te kako ona preslikavaju postupke koji su svojstveni ljudima, a to su ponašanja kao što su briga za dom, ishrana, ljubav, odgoj, umjetnost i rad. Kao bitno svojstvo koje određuje mitološke likove autorica ističe egzistencijalnu povezanost s ritmovima prirode te se uz njega javljaju segmenti čudesne moći i imenovanja koji nadopunjuju fizički izgled bića (Zalar, Mitološka bića u hrvatskoj umjetničkoj dječjoj prozi, 2002).

Uz mitološka bića koje je naveo Skok (2007), bića koja su sadržana u bajkama Ivane Brlić – Mažuranić opisuje i Zalar (2004) u posebnom izdanju *Priča iz davnina*. Ovi su autori mitološka bića prikazali i opisivali uglavnom na sličan način, ali postoje i pojedine razlike i nadopune u svojstvima nekih likova. Slijedi prikaz i opis autorice D. Zalar (2004).

Bagan, jedan od domaćih koji živi u staji i svome gospodaru donosi sreću i uspjeh s blagom. Bjesovi su bića koja se goropade u mitskoj narodnoj predaji, a potiču od zlih duhova prirode dijeleći se na dobre i zle. Bjesomar je vladar šumskih bjesova, zlih i opakih sila, Djed Neumijka poznaje čaroliju nastanka ljudi iz drveća, on je oličenje ljubavi i predanosti prema prirodi. Autorica navodi kako je Ivana preko njega upoznala čitatelje s kulturom drveća koju su stari Slaveni njegovali. Domaći su

bili kućni duhovi skloni nestašlucima, Kralj Morski potječe iz raznih priča koje su posvećene vladarima mora i oceana. Malik Tintilinić bio je kućni duh koji se po narodnim pričama nalazio na području Istre, u sjevernom Primorju, Sloveniji i kajkavskoj Hrvatskoj gdje je u špilji šume Nežnice brojao dukate. U srednjoj i južnoj Dalmaciji zvali su ga Tintilin od Tinto – kućni duh koji je nastao od duše nekrštena umrla djeteta, nestašan je i slični dječaćiću u crvenoj odjeći s crvenom kapicom, a svome gospodaru donosi blagostanje. Mokoš po Ivani Brlić – Mažuranić predstavlja moćnu silu dvojnog karaktera koja nosi ritmove kretanja u suncostajnom ciklusu. Morske djevice su bile polu - ribe i polu - djevojke. U Ivane Brlić – Mažuranić Baba Poludnica je biće koje dolazi iz zemlje i ne smije izaći iz svoje rupe u sumrak kako se ne bi smrznula bez sunca, opisuje se još kao lik koji povezuje nebo i zemlju te je kasnije poprimila sličnost s babom Jagom. Prema narodnom vjerovanju Regoč je div, biće koje posjeduje nadnaravnu snagu, a u svom djelu spominje ga Ignjat Đorđić – Đurđević (1675. – 1737.) u pripovijesti koja je smišljena na Mljetu gdje je živio Marko Regoč, visok i jak čovjek koji je lađe nosio u gore, premještao gradove te puštao vodu sa zvonika. U tom djelu Marunko, seljak s Mljeta, izjavljuje ljubav djevojci Pavi te uspoređuje svoju snagu i jačinu s Regočem. Stribor je šumski starješina bliži zemlji nego nebu, jedan je od domaćih te je povezan s kultom drveća. Svarožić je slavenski bog mladog sunca te sin Svaroga i Vide, darivatelj topline i sunca. Vile zatočenice su bića koja po vjerovanju daju ružnim djevojkama ljepotu, poklanjaju dobrim ljudima stoku, usađuju ljubavnu čežnju i predviđaju događaje. Ljudima mogu činiti dobro, ali su one najčešće prikazane kao simbol ljudske nevolje. U hrvatskoj narodnoj predaji zmaj nastaje od posebne vrste zmije koja brzo raste, kada navrší devet godina narastu joj krila i noge. Ima sedam zmijskih glava i velike zube, a dužine je do 5,6 metara. Zmija orijaška, Ptica kljuna gvozdenuga, Zlatna pčela su tri nemani koje se nalaze oko otoka Bujana i prave nevolje, vjetar, valove i gromove. Zora djevojka stanuje na otoku Bujanu, nju su stvorile vile i vjetar kako bi dijelila jutarnju svjetlost (Zalar, Mitološka bića u Pričama iz davnine, 2004).

3. DIVOVI

Ledić (1973) navodi kako su u davna vremena pračovjeci smatrali da su za prirodne pojave i elementarne nepogode krive nadnaravne sile i druga svemoćna bića koja su bila jača od njih pa su tako vjerovali da su uzrok svih tih pojava bila bića poput bogova, divova, vila, vodenjaka i zloduha iz podzemlja. U slavenskim mitovima i legendama postojala je kazna za zlo i nagrada za dobro, a želja naroda je bila ostvariti sreću i pravdu te su tako nastale mitske priče i legende koje u sebi kriju mnoga zbivanja koja imaju svoj praizvor i svoje korijenje te svoj početak i kraj. Svi ti mitovi i priče proizašli su iz primitivne svijesti naših prapredaka koji su promatrajući svijet oko sebe dobivali iskustva i doživljaje koji su im ostali urezani u sjećanju. Pračovjeci su imali različito shvaćanje o svijetu s obzirom na sredinu u kojoj su živjeli pa je zbog toga svaki narod imao svoje viđenje svijeta. Smatrajući tako da su nadnaravna bića uzrok svih promjena, slavenski preci su doživljavali divove kao bića koja su uzrokovala elementarne nepogode (udar groma, zemljotres, poplave, požari i sl.), a s druge strane su smatrali da su divovi dobra bića koja svijetu daju svjetlost i toplinu. Ledić (1973) navodi kako ime div na latinskom označuje naziv za božanstvo i boga te svako moćno i nadnaravno biće demonskog karaktera. Navodi kako je postanak imena „div“ arhaičnog porijekla te da je označavao lik gigantskog nadčovjeka (Ledić, 1973).

U svom djelu *Hrvatska narodna mitologija* Sučić (2013) piše o divovima kao o golemim ljudima, gorostasima koji su se ljudima činili kao polubogovi, pravi orijaši te ističe kako je divovski naraštaj ostavio mnogo tragova u povijesti zemlje. Autor ih opisuje kao prave grdosije i divljake koji su bili izjelice i pijanice okorjela i tvrda srca kao kamen te su se prema ljudima ponašali kao zlodusi. Za promjene u prirodi koje su se događale upravo se smatralo da su divovi bili zaslužni te da su oni oblikovali okoliš pa postoje primjerice, izdubine u stijenama bregova koje su im služile kao sjedala, pašnjaci su im bili ležajevi, a od stabala su radili metle kojima su čistili livade. Najveći hrastovi i brijestovi jedva su im dopirali do pojasa pa su ih zato prozvali divovima. Autor navodi kako su to bića koja su imala bradu kao šumu, glavu obraslu kao stog sijena, a brkove kao čupavi smeđi ovan te su imali veliki želudac, puno su mogli pojesti i popiti, a hrana im je bila bivolski ili svinjski ražanj, medvjedi, srne i divlje svinje. Ljudi su naspram njih bili kao sitne igračke te su se

često bunili kada bi im divovi slučajno pogazili polja i livade gdje su rasli plodovi. Njihova su prebivališta bili bregovi, vode, šume, mora, podzemlja, pećine, ledenjaci i snijeg pa su se tako dijelili na šumske, vodene, morske i ognjene divove. U narodnoj predaji poznatiji divovi su Ognjan, Leđan, Snježnik i Snježana, Orjen, Klek, Triglav, Svitogor, Kamenokid i Drevolom te ostatak divova i divki (Sučić, 2013).

U *Hrvatskim mitovima i legendama* Spirin (1997) opisuje divove kao bića koja su, unatoč tome što nisu bili pretjerano pametni, bili moćni poput bogova, poznati po raskalašenom, neumjerenom životu te nisu imali nikakvog obzira prema ljudima (Spirin, 1997).

Sarah Teale (1980) u svojoj knjizi *Giants* o divovima piše kako su to bića koja su posjedovala veliku moć i snagu za kojom je ljudski rod čeznuo te su prema njima ljudi osjećali strah. Navodi kako je čovjek s vremenom postajao svjesniji svojih moći te je veličina izgubila svoj značaj, a divovi su postali simbol nakaza prirode i našli svoje mjesto u pričama za djecu. Nadalje opisuje kako su divovi imali razne tjelesne tegobe od kojih su patili, od psiholoških problema kao što su kompleks niže vrijednosti, Edipov kompleks i sl., do tjelesnih problema gdje spominje kako su bili podložni astmi te su imali slabu cirkulaciju krvi i veliku udaljenost između mozga i srca što je često moglo prouzročiti nesvjesticu. Tijela su im bila mlitava i često su se previše zamarali, a uzrok tome bila je njihova prekomjerna tjelesna težina. Kako su voljeli priređivati zabave i uživati u raskalašenom i lagodnom životu, imali su prekomjernu sklonost piću, što je bio jedan od njihovih poroka. Što se tiče osobnosti divova, autorica ističe kako su oni bili turobna stvorenja koja su znala provoditi sate razmišljajući o nekom nerješivom problemu koji se ticao njihove egzistencije. Nadalje, autorica navodi kako su divovi bili bića koja su često bila nadmudrivana, a usprkos njihovoj veličini i moći često su prikazana kao nezgrapna i glupa.

Teale (1980) ističe kako su u nekim izvorima nađeni podaci o fizičkom izgledu divova, opisujući ih kao bića koja su imala duge noseve i uši te su na taj način slušali što se to zbiva ispod njih, u donjem svijetu. Zajedničke osobine svih divova bila su njihova ogromna usta koja su im omogućavala da uzimaju veliku količinu hrane, ruke su im bile nerazmjerno duge i često su dosezale ispod koljena. Na njihovim glavama se nalazilo puno dlaka koje su ih štitile od hladnoće, a tu i

tamo bi se neka ptica selica udomaćila i napravila gnijezdo. Tijelo im je bilo prekriveno maljama koje su ih štitile od sunca i vlage. Što se tiče načina života divova oni su često živjeli samačkim životom pa su se tako sami snalazili kako su znali, naučili su šivati sebi odjeću koja ih je štitila od hladnoće, često su oponašajući ljude kuhali svoju hranu, a lagodan odnos prema životu ogledao se u njihovoj pretjeranoj konzumaciji alkohola. Autorica je divove podijelila na one koji posjeduju natprirodne moći, koji su bili u borbama protiv bogova, i na zemaljske divove koji su vodili bitke protiv neprijateljstva ljudi. Nadalje spominje kako su divovi voljeli ribariti i da su bili vrlo dobri čuvari gradova, voljeli su raditi za ljude, a prihvaćanje i prijateljstvo od strane ljudi bilo im je od velikog značaja (Teale, 1980).

Sučić (2013) nas upoznaje s legendama o poznatim divovima hrvatske mitologije te o njihovoj propasti i borbom s bogovima.

U carstvu polusvjetla vladali su divovi Ognjan - div ognja, Svitogor - div zime i Leđan - div leda. Div Svitogor je bio najmoćniji div, a njegove nastambe nalazile su se na nepristupačnim visinama. Svitogorski divovi nisu mrzili bogove kao ostali, već su s njima bili povezani krvnim bratstvom, stoga su im Leđani mnogo zavidjeli. Leđani nisu podnosili nikakve nadmoći i mrzili su svakog tko je posjedovao svjetlost i toplinu, a takav je bio Svitogor. Leđanu se sviđala Svitogorova kćer Strijelka koja je čeznula za svjetlošću i svijetlim bićima radi čega je Leđan je bio veoma ljut te je ubio Svitogora, a kasnije je iz njegova tijela nastala zemlja iz koje je niknulo stablo svjetlosti, od njegove krvi nastalo je Svitogorsko jezero, a od kostiju su nastale klisure na kojima je Svarog sagradio svijetli grad. Strijelka je zato mrzila divski rod Leđana i Leđan – grad. Ivana Brlić – Mažuranić u svojoj priči *Regoč* spominje Legen (Leđan) grad, a Sučić (2013) ga opisuje kao grad sagrađen od leda u kojem je vladala zima i stanovao div Leđan. Leđani su smatrali kako oni trebaju vladati svima te su ledili pred sobom sve što su stigli i Snježniku naređivali da sniježi u svako godišnje doba. Dobivši tako snagu i moć, Leđan je ubrzo postao silovit i bahat te je cijelo svoje carstvo pretvorio u led, a njemu je u pomoć dolazila divka zime Morana. Oni su tako uništili cijeli Legen grad, zaledivši svako živo biće koje je u njemu obitavalo. Poraz Leđana nastupio je vjeridbom Strijelke i Peruna koji su udružili svoje snage te su uspjeli ostvariti novi poredak porazivši Leđana i njegove pomoćnike (Sučić, 2013).

Sva su se stvorenja veselila novom poretku osim divova i boga podzemlja Crnoboga koji su željeli uništiti sav život na zemlji. U toj borbi za pravdu i pobjedu dobrog nad zlim sudjelovali su divovi i bogovi. Divovi su mrzili sve što je božansko, lijepo i dobro te su se bojali Peruna i njegovih strijela. Njima je bila glavna briga da zadovolje svoje žudnje, nagone i potrebe te tako udovolje svojim životnim porocima. Bili su raskalašeni i htjeli su živjeti slobodno, neograničeno i raditi što ih je volja (uništavati, paliti, razarati), takvim su ponašanjem narušavali ono što je mirno, plemenito, lijepo i dobro te su zato smetali bogovima. Tako su divovi precijenili moć svoga roda i suprotstavili se bogovima za kojih su smatrali da su slabiji od njih i odlučili jednog dana pokrenuti rat. Popeli su se jedno drugom na ramena ne bi li uništili mjesec, sunce i nebesku svjetlost, međutim Perun ih je uspio oboriti svojim strijelama. Divovi su tada od ljutnje zapalili šume, div Vodan je pustio sve izvore voda i mora kako bi ugasio vatru, a s poplavom se uništio i rod divova. Ostale divove Svarun je skamenio i pretvorio u brda pa su tako nastale legende o divovima u hrvatskoj mitologiji, a to su Klek, Orjen i Snježnik. Dok je div Klek pokušavao pobjeći, Perun ga je pogodio svojom strijelom u desnu žilu, a narod je tu žilu prozvaao rijekom Dobrom ili Đulom (Sučić, 2013).

Legendu o nastanku Kleka opisuje Batinić (2012) u svom članku:

„Pučka je mašta trajno zaokupljena planinom Klek, potaknuta činjenicom da hrbat te planine, gledan iz Ogulina, izgleda poput diva koji leži, jer se jasno vide glava, ruke, trbuh, noge i stopala, koja tvore Klečice.“ (Batinić, 2012, str. 465)

U mnogim se izvorima ističe kako je planina Klek potaknula Ivanu Brlić – Mažuranić na stvaranje svog diva Regoča pa se može reći da je baš Regoč taj div koji spava iznad Ogulinskog kraja, a rijeka Dobra njegova žila iz koje teče krv (voda) koja navodnjava livade i polja grada Ogulina.

U ovom će se radu nadalje prikazati kako su Brličkini divovi nešto drugačiji od ovih ostalih divova o kojima se pisalo. Svi oni posjeduju impozantnu veličinu i moć, ali svoju snagu koriste za različite stvari. Kako bi se detaljnije proučilo ponašanje divova u pričama Ivane Brlić – Mažuranić, slijede opisi diva Regoča i vile Kosjenke, Zorka, Valigore i Mokronoga na temelju literature iz psihologije oslanjajući se na Big Five teoriju ličnosti.

4. BIG FIVE TEORIJA LIČNOSTI

Mnogi autori su analizirali i interpretirali bajke sa psihološkog aspekta tražeći u njima neki dublji smisao i značenje. Svaki lik u bajkama ima svoj specifičan karakter i svoju osobnost koja ga pokreće, vodi u pustolovine, dovodi u nevolje i na kraju izbavlja iz nevolja, a na tom bajkovitom putu lik doživljava razna preobraženja, katarze i promjene ličnosti. U psihologiji postoji takozvana *Big Five* teorija ličnosti koja pokušava opisati čovjekovu ličnost kroz pet osnovnih crta osobnosti. Mnogi znanstvenici su se kroz stoljeća bavili istraživanjem ličnosti te su pokušali razviti teorije koje će najbolje opisati ljudske obrasce ponašanja i crte osobnosti. Sir Francis Galton jedan je od prvih znanstvenika koji je primijenio leksičku hipotezu u proučavanju osobnosti. Leksička hipoteza je aktualna u istraživanju psihologije ličnosti te se njome opisuju skupine riječi koje su namijenjene za opisivanje čovjekovih osobina. Na temelju tih prikupljenih riječi stvara se jedna riječ (pridjev) koji opisuje određenu crtu ličnosti kod čovjeka. Između svakog pojedinca postoje znatne razlike, a leksička hipoteza ističe kako će za najistaknutije razlike među ljudima biti dodijeljene određene riječi koje će postati kodirane u njihovom jeziku u različitim kulturama (Lexical hypothesis). Više timova znanstvenika je u nezavisnim istraživanjima na temelju leksičke hipoteze došlo do svojih teorija ličnosti pa tako leksička hipoteza predstavlja temelj na kojem je nastala i najuvriježenija Big Five teorija ličnosti, a čiji su tvorci znanstvenici Paul Costa, Jr. i Robert Roger McCrae. Uzimajući u obzir tako brojne teorije i istraživanja o ličnosti, Costa i McCrae složili su se u odabiru riječi koje opisuju čovjekovu osobnost, a to su: Openness to experience (otvorenost prema iskustvu), Conscientiousness (savjesnost), Extraversion (ekstraverzija), Agreeableness (ugodnost) i Neuroticism (neuroticizam) (Big Five personality traits).

U ovom će se diplomskom radu koristiti Big Five teorija ličnosti kojom će se analizirati divovi kao bića u djelima Ivane Brlić – Mažuranić, točnije div Regoč, vila Kosjenka i divovi Zorko Bistozorki, Valigora i Mokronog. Prvo će se pojasniti petofaktorski model i njegove crte osobnosti, a zatim će se analizirati likovi iz priča na osnovi ovih crta ličnosti. Slijedi prikaz i opis temeljnih crta osobnosti u petofaktorskom modelu.

Otvorenost prema iskustvu

Otvorenost označava spremnost za nove ideje i iskustva. Otvoreni ljudi su skloniji isprobavanju novih stvari, intelektualno su znatiželjni, kreativni, emocionalno otvoreni i osjetljivi na ljepotu. Svjesniji su svojih osjećaja nego zatvoreni ljudi. Velika otvorenost se može protumačiti i kao manjak pažnje te nepredvidljivost. Otvoreni ljudi imaju veće šanse za upuštanje u različita riskantna ponašanja te su uvijek u potrazi za novim avanturama i životnim iskustvima.

Savjesnost

Savjesni ljudi teže samodisciplini, radu i redu. Često su tvrdoglavi i fokusirani na ostvarenje nekih ciljeva. Ljudi koji imaju niski stupanj savjesnosti su više fleksibilni, a mnogi pojedinci se smatraju neozbiljnima i nepouzdanima. Dok se visoko savjesni ljudi drže svog plana, nisko savjesni pojedinci su skloniji spontanošću. Savjesnost se povezuje s načinom na koji ljudi kontroliraju i usmjeravaju svoje impulse.

Ekstraverzija

Ekstraverzija prikazuje koliko je pojedinac u doticaju s vanjskim svijetom. Ekstrovertirane osobe otvorenije su prema drugim ljudima, vole pričati i nameću se u društvu. Orijentirani su prema akciji i djelovanju te su energični i entuzijastični. Introverti imaju manje energije i manje su društveno angažirani. Introvertirane osobe su često tihe i povučene te djeluju nezainteresirano za okolinu i događaje, potrebno im je vrijeme koje će provesti sami sa sobom i takve trenutke vole. Kako su introverti manje uključeni u društvena događanja, često se njihova ponašanja interpretiraju kao depresija ili sramežljivost, ali su oni, u usporedbi s ekstrovertima, nezavisniji od društvenog svijeta.

Dakle, ekstroverti su, po Big Five teoriji ličnosti, aktivne i druželjubive osobe koje aktivno traže poticaje iz svijeta. Vanjski svijet (ljudi, ideje, stvari, aktivnosti) ih nadahnjuju i motiviraju. Naginju entuzijazmu i asertivnosti (tj. sposobnosti da svoju volju manifestiraju na vanjski svijet). Introverti su, s druge strane, skloniji traženju poticaja iznutra, i potreban im je veći stimulans da se „aktiviraju“ u vanjskom svijetu.

Ugodnost

Ugodni ljudi se dobro slažu s drugim ljudima, ljubazni su, empatični i velikodušni. Oni vole surađivati s drugim ljudima i pomagati drugima, osobe su od povjerenja te imaju optimističan pogled na ljudsku prirodu. Neugodni ljudi su manje spremni pomoći drugima i često ih nije briga za tuđe blagostanje. Često su kompetitivni te vole izazove. Rangiraju vlastiti interes prije dobrog slaganja s drugima. Skeptični su prema drugima što dovodi do sumnje, slabe suradnje, nepovjerenja i neprijateljskog ponašanja.

Neuroticizam

Ponekad se neuroticizam naziva i emocionalna nestabilnost, a neurotični ljudi su skloniji proživljavanju negativnih emocija. Neurotični pojedinci su često lošeg raspoloženja, pesimistični, tjeskobni, glasno izražavaju svoje emocije te imaju nisku toleranciju na stresne situacije. Ove osobe teško donose odluke, u većini situacija su pesimistične i imaju nisko samopouzdanje. Lošijeg su psihičkog zdravlja i teže se nose s novim izazovnim situacijama. Pojedinci koji imaju nizak stupanj neuroticizma su mirniji, stabilniji te nemaju negativne osjećaje koji traju duže vrijeme. Teže se uzrujavaju nego ljudi s visokim neuroticizmom (Big Five personality traits).

5. REGOČ

Glavni junaci Ivanine pripovijetke *Regoč* su vila Kosjenka i div Regoč kojeg je Ivana Brlić – Mažuranić u tumaču imena opisala kao „Vilenik silno jak i golem, kojega pominje dubrovački pisac Đorđić u svome „Marunku“.“ (Mažuranić I. B., 1971, str. 195). Ranije u ovom radu je opisana legenda o Regoču u djelu Ignjata Đurđevića. Ivana Brlić – Mažuranić je legendu o Regoču preuzela iz narodnih predaja. Regoč je čuvar Legena grada u kojem je stanovao, a vila Kosjenka predstavlja simbol radoznalosti, živahnosti, dobrote i želje za otkrivanjem svijeta oko sebe. Ranije u ovom radu navedeni su zapisi autora koji su opisivali divove na svoj način te se može reći da postoje sličnosti u opisima divova kod svakog autora, a te sličnosti se ističu u fizičkim karakteristikama divova, opisivanjem njihovog izgleda i načina života. Unatoč njihovoj veličini, na njih se gledalo kao na glupa bića koja imaju kompleks niže vrijednosti. Može se reći kako je Ivana Brlić – Mažuranić sa svojim *Regočem* razbila ovakve predrasude o divovima. Predstavila je Regoča kao veliko i snažno dobroćudno biće meka srca koje je na kraju imalo ključnu ulogu u spašavanju sela i ljudskih života. Na temelju toga se da zaključiti da nisu svi divovi tvrda i kamena srca, već postoji jedan Regoč koji je na nagovor male vile Kosjenke, njegove suputnice i prijateljice, bio spreman upoznati sve krasote i grozote ovoga svijeta, krenuti u životnu avanturu, izaći iz svoje comfort zone i učiniti svijet boljim mjestom.

Predvođena velikom znatiželjom Kosjenka je krenula u pustolovine jašući svojeg konja te je nakon sedam dana i sedam noći stigla do Legena grada gdje je prvi put ugledala Regoča:

„Najednom, kada Kosjenka zakrenula oko najvećeg zida, a ono pod zidom spava golem čovjek, veći negoli najveći hrast u najvećoj šumi. Na tom čovjeku ogromni plašt od debela platna, a opasao se remenom od pet hvati. U toga čovjeka glava velika kao najveći badanj, a brada kao stog kukuruzovine. Tako je velik taj čovjek, da bi tko pomislio: ono se crkveni toranj povalio uza zid.“ (Mažuranić I. B., 1971, str. 52)

Teale (1980) ističe kako su divovi znali provoditi sate razmišljajući o nekom nerješivom problemu koji se ticao njihove egzistencije pa je tako Regoč provodio sate, dane i godine brojeći kamenje u Legenu gradu:

„Zvao se pak taj čovjek Regoč i življaše u Legenu gradu i nije imao posla nego da broji kamenje Legena grada. Ne bi on nikada mogao izbrojiti, da ne imađase onako veliku glavu kao badanj. Ali ovako brojio on i brojio – već hiljadu godina tako brojio i bijaše već izbrojio trideset zidina i petora vrata legenska.“ (Mažuranić I. B., 1971, str. 53).

Regoč je tako radio svoj posao i nikada se nije upitao što li na svijetu ima izvan njegovog Legena grada. Tu uočavamo njegov manjak motivacije za istraživanjem okoline te boravak u comfort zoni gdje se Regoč osjeća najugodnije, opušteno i smireno dok vrijeme i godine prolaze. Kosjenki je sve to bilo čudno i neshvatljivo. Pristupila je Regoču bez imalo straha od njegove veličine, on ju je podigao na svoje rame i ispričao joj o svom poslu, a ona mu na to odgovori:

„ – Lud si ti, Regoču, zaista si lud, što ovdje živiš i život svoj baviš brojeći pusto legensko kamenje. Hajdemo, Regoču, da vidiš krasote po svijetu i da sebi nađeš vrednijega posla“ (Mažuranić I. B., 1971, str. 54)

Moglo bi se reći kako je Kosjenka u ovoj priči ekstrovertirani lik, druželjubiva je i energična, nadahnuta je vanjskim svijetom i velikom željom za nova iskustva. Zrači entuzijazmom te je spremna za nove životne avanture. Želi upoznati sve ljepote koje skriva ovaj svijet pa poziva Regoča da ide s njom. Čudila se ona Regoču kako se nikada nije maknuo iz Legena grada već se pomirio sa svojom sudbinom govoreći: „Dosuđeno mi, da brojim po Legenu kamenje“. (Mažuranić I. B., 1971, str. 54)

Regoč je za razliku od Kosjenke više introvertirana ličnost, živi samačkim životom i u tome ne vidi problem, dapače, ugodno mu je, osjeća se bezbrižno i ne mari pretjerano za svijet oko sebe. Kosjenkina znatiželja je bila jača i nije odustajala od nagovaranja Regoča pa joj je na kraju to i uspjelo. Krenuše oni tako na put kroz Legen do šume, zlatnih polja i sela. Na tom putu Kosjenka predloži da odu ispod zemlje vidjeti što tamo ima. Regoč je pristao na to iako mu nikada nije palo na pamet da pogleda što se sve krije u podzemnom svijetu. To govori o tome koliko je Regoč zapravo nezainteresiran i nije pretjerano znatiželjan, a s druge strane posjeduje toliku divovsku moć i snagu kojom bi mogao čuda učiniti da se u njemu krije zrno znatiželje. Tako je Regoč odveo Kosjenku u podzemni svijet gdje je vladao mrak. Neustrašivi Regoč je velikim koracima gazio po mraku noseći prestrašenu Kosjenku na svom uhu. Ona se bojala mraka i očekivala je da će Regoč učiniti nešto po tom pitanju, ali on nije učinio ništa već je nastavio hodati dalje.

Kosjenka se naljuti na Regoča: „Teško si ga meni uz tebe, da nema mojega biserja“ (Mažuranić I. B., 1971, str. 56). Kosjenka se ne pouzdaje u Regoča, već u svoje bisere pa je bacila jedan biser i tako dobila svjetiljku koja joj je omogućila da vidi divotu podzemnog svijeta, a Regoč je tu spusti da se malo poigra.

Kada je Kosjenka završila s igrom, ugledala je jedan štapić od bjelokosti koji je držao veliki stup da se ne uruši i Kosjenkina znatiželja se probudila: „ Zašto li upravo onaj štapić tamo stoji?“ (Mažuranić I. B., 1971, str. 57) Odmaknula je štapić i odjednom se sve srušilo. Nije više bilo puta između nje i Regoča te ona osta zaglavljena pod zemljom.

Kosjenku karakterizira velika otvorenost prema iskustvu, a prema petofaktorskoj teoriji ličnosti, ljudi koji su otvoreniji iskustvima imaju manjak pažnje te su često nepredvidljivi i skloniji riskantnim ponašanjima. To možemo uočiti na ovom primjeru njezinog ponašanja kada je maknula štapić bez razmišljanja o posljedicama koje će se nakon toga dogoditi, a na to ju je nagnala puka znatiželja i želja za otkrivanjem. Već se prije uvjerila da od Regoča neće imati pomoći pa se pomirila sa svojom sudbinom - smrću: „Nema druge, valja umrijeti. Od Regoča mi pomoći nema, jer je Regoč luda glava, koja ni sama sebi ne pomaže, a kamoli da se dosjeti, da meni pomogne. Nema druge, treba umrijeti.“ (Mažuranić I. B., 1971, str. 58)

Nakon što ostane sama, zatrpana pod zemljom u mraku, kod Kosjenke se počinje isticati doza neuroticizma i kod nje počinju prevladavati negativne emocije. Hvata ju panika, tjeskoba i anksioznost te zamišlja najgori mogući ishod, a to je smrt. Ne pouzdaje se u Regoča koji nije ni svjestan što se oko njega dogodilo.

„Regoč pak zaista bijaše luda glava. Kad se ono urušio stup i kad se zasula silna zemlja među njim i Kosjenkom, nije se on ni makao, nego ostade onako sjedeći u mraku. Tako on još neko doba sjedio, a onda se istom nakani da pođe i da vidi što je tamo.“ (Mažuranić I. B., 1971, str. 58)

Regoč je tako proveo neko vrijeme u samoći, nije ni obratio pozornost na to što se sve urušilo i ništa mu nije bilo čudno. Nakon nekog vremena se sjetio otići provjeriti što tamo ima: „ Eh! na onu stranu više nema prolaza, - pomisli Regoč - i ništa više nije znao o tom pomisliti, nego se okrene, ostavi brdo zasuto, a za brdom Kosjenku, i pođe natrag putem, kud bijahu došli od Legena...“ (Mažuranić I. B., 1971, str. 58)

Regoč kao da je zaboravio na malu vilu Kosjenku i krenuo tako svojim putem kući. Moglo bi se reći da Regoč u ovoj situaciji ima nizak stupanj neuroticizma, nije uzrujan radi toga što se dogodilo, ostaje miran i staložen, no ne zadugo. Putem kući Regoču se počinje čudno osjećati, ogleda se oko sebe, popravljajući remen i sve se misli što li mu to smeta. Na kraju shvati da na njegovom uhu u košiću više nema vile Kosjenke.

„Kad Regoč potrese glavom, zaljulja se košić njemu na uhu. A kad je Regoč osjetio, kako je košić lagan i kako u njemu Kosjenke nema, onda Regoč stisnulo kruto u srcu i prsima, i on se, luda glava, ipak dosjeti, da ono njega mori žalost za Kosjenkom, dosjeti se, da valja Kosjenku spasiti.“ (Mažuranić I. B., 1971, str. 59)

Prije se činilo kako Regoč ništa ne može uzrujati te unatoč urušavanju stupa i nestanku vile Kosjenke on ništa ne primjećuje i ostaje miran i staložen. Međutim iz ovog primjera uočavamo kako se kod Regoča odjednom povećao stupanj neuroticizma. Regoč počinje osjećati nelagodu i tjeskobu radi izgubljene Kosjenke, pojavljuju se negativne emocije i prevladava tuga. Kod njega se istovremeno javlja i faktor ugodnosti. Prijateljski je nastrojen i spreman je pomoći Kosjenki u nevolji. Njegova empatija dolazi do izražaja upravo u ovoj situaciji kada shvati da je Kosjenka zakopana pod zemljom, a on brže bolje kreće u potragu za njom ne bi li ju spasio. Vratio se kraj zasutog brda i kada ga je otkopao našao je Kosjenku, hladnu i ukočenu s krunom prežeženom na glavi. „Ali Regoča bijaše od žalosti tako stisnulo u grlu, da nije mogao viknuti, nego on pruži svoju silnu ruku i polagano dohvati hladnu Kosjenku i položi je na svoj dlan, te je grijaše i grijaše među oba dlana kao zimsku ptičicu.“ (Mažuranić I. B., 1971, str. 59-60)

Regoču je trebalo vremena da se sjeti što ga je to mučilo, ali su Regočeve emocije ipak izašle na vidjelo te se tu pokazalo kako tako naizgled strašan div ipak ima toliko meko srce. Regoč je pomoću Kosjenke upoznao svoju emotivnu stranu ličnosti. Spoznao je da umije osjećati, upoznao je tugu, ljubav i sreću.

„Kosjenka pak skoči na nožice, uhvati se Regoču za bradu i od velike radosti zaplakaše oboje. Regočeve suze bijahu krupne kao kruške, a Kosjenkine slične kao proso; al u stvari isto bijaše, i oni se od to doba silno zavoljеше.“ (Mažuranić I. B., 1971, str. 60)

Ovo je dokaz da unatoč velikim suprotnostima između Regoča i Kosjenke postoji pravo prijateljstvo i ljubav između njih. Bez obzira na njihove razlike, jedna je stvar kod njih ista, a to su suze i osjećaji koji su ih prevladali kada su se ponovno sreli i shvatili koliko im je teško bilo kada ih je priroda bila razdvojila. Odlučili su

kako će ovaj put biti oprezniji i krenuli su dalje do zlatnih polja i sela. Stigli su do šumske uvale gdje su bila dva sela koja su se vječito svađala. U selu je živjelo puno djece, čobana i čobanica koji nisu marili za svađe starijih te su se uvijek radovali zajedničkoj igri. Kada je Regoč došao u selo sva djeca su se prestrašila kada su ga ugledala: „Zavriskuše djeca od straha i popadaše na zemlju kao mrtvi – još i ne bi toliko od glave, što bijaše kao badanj, nego više od brade, što se vidjela kao stog kukuruzovine.“ (Mažuranić I. B., 1971, str. 62)

Svi su bili prestrašeni osim malog Lilje, najmudrijeg i najljepšeg djeteta obaju sela. Liljo se nije bojao Regoča već je rekao: „Ne bojte se, braćo – govoraše Liljo čobanima, nije mogao Bog ovoliku grdosiju na zlo stvoriti, jer da je zla, već bi odavna pol svijeta pomorila.“ (Mažuranić I. B., 1971, str. 63)

Regoč je div, orijaškog roda, moćan i snažan. Svu svoju snagu je mogao upotrijebiti za nanošenje zla i uništavanje, ali to nikada nije učinio, već je potaknut od strane Kosjenke, svoju snagu koristio za borbu protiv zla, čineći dobro i pomagajući drugima. Liljo je odmah vidio kako u Regoču zlo ne postoji. On je, baš kao i Kosjenka, neustrašivo prišao Regoču. Tada je ugledao i Kosjenku, zatim su se svi došli upoznati s njima. Kosjenka je osjećala neopisivu sreću, igrala se s čobanima cijelo vrijeme te je od svojih preostalih biserja stvarala čuda i tako ih potrošila. U ovom selu joj se toliko svidjelo druženje s čobanima da je odlučila kako nikada neće otići iz njega, a Regoč se nije mogao nagledati prirodnih ljepota ovoga sela:

„A ono bijaše sunce već zapalo, a nebo bijaše vrlo rumeno. U ravnici vidjela se dva zlatna polja kao dvije zlatne marame, a u poljima dva sela kao dva bijela goluba. Tamo pak podalje od obaju sela tekla silna voda Zlovoda, a sve uz vodu bijahu podignuti nasipi, koji se zelenjeli od trave. Po nasipima vide se stada i pastiri.“ (Mažuranić I. B., 1971, str. 64)

Promatrao je tako neko vrijeme Regoč silne krasote što ih je priroda stvorila pa na kraju shvati: „Ej, zaista – reče Regoč, u što sam boravio hiljadu godina u Legenu, u onoj pustoši, kad na svijetu ima ovakve divote.“ (Mažuranić I. B., 1971, str. 65)

Regoč vjerojatno nikada ne bi uživao u ovakvim prizorima da ga Kosjenka nije nagovorila na avanturu. Pasivno bi sjedio u Legenu gradu, brojao kamenje i nikada ne bi iskusio čaroliju svijeta izvan Legena, no sve te ljepote nose sa sobom borbe i prepreke koje se moraju prijeći. Liljo je došao do Regoča i ispričao mu priču o svađi između dva sela i o tome kako starješine jednog sela planiraju potopiti drugo

selo tako da prevrnu nasip vode Zlovode, misleći kako će tako samo njihovo selo opstati. Dok je Liljo to njemu pričao dogodila se nesreća, voda Zlovoda preplavila je sela. Kada su to vidjeli čobani i Kosjenka, brzo su od Regoča zatražili pomoć: „Hajdemo, Regoču, ustavit ćeš vodu! Hajdemo, hajdemo! – vikahu čobani obaju sela i obaju kotara, koji ne prestajahu jaukati i naricati, „Hajdemo Regoču, ponesi i nas!“ (Mažuranić I. B., 1971, str. 66). Regoč je bez razmišljanja uhvatio Kosjenku i Lilju te svu ostalu djecu u naručje. Ostavio ih je na jednom brdašcu i krenuo u borbu protiv vode Zlovode.

„Regoč pak zagazi silnim stupom u vodu, legne prema nasipu i svojim ogromnim prsima zatvori rupu u nasipu. Začas voda stane, ali ona bijaše tako strahovito jaka, da joj ništa ne mogaše odoljeti. Upre se voda, nasrne Regoču o ramena, te ispod njega, iznad njega, oko njega, sa svih strana provali opet – i dalje se valjaše po ravnici. Raširio Regoč obje ruke, zgrće šakama zemlju; ali što god on zgrne, voda začas odnese.“ (Mažuranić I. B., 1971, str. 67)

Uzaludno Regoč pokušava zaustaviti vodu Zlovodu, ona se već bila popela do brdašca gdje su bili Liljo, Kosjenka i ostala čobančad. U ovom dijelu priče kod Regoča se najviše ističe faktor ugodnosti, vidimo kako je spreman na suradnju, spreman je do kraja se boriti i pomoći čobanima da spase selo. Regoč je zapravo žrtvovao sebe u borbi protiv prirode da bi spasio drugih. U tom činu su njegove osobine nesebičnost i plemenitost došle do izražaja. A sve te osobine uočljive su i kod Kosjenke.

„Treba da se svežemo, - vikahu čobani, da se svežemo jedan uz drugoga jer propadosmo. Evo braćo, evo! – viknu Kosjenka, u koje bijaše vrlo milostivo srdašce. Hitro skinu Kosjenka sa ramena svoju vilinsku koprenu i pruži je čobanima.“ (Mažuranić I. B., 1971, str. 68)

Tu se vidi koliko je Kosjenka velikodušna, altruistična i darežljiva te je spremna pomoći čobanima da se spase. Žrtvovala je svoj spas za dobrobit drugih te je spremna na suradnju kako bi izbacila svih iz nevolje. „Svoj biser bijaše na igru potratila, a svoju vilinsku koprenu bijaše od dobrote srca poklonila i razderala – i sada ne mogaše ni poletjeti ni spasiti se iz ove nevolje.“ (Mažuranić I. B., 1971, str. 68). Tu se ističe njezina zaigranost i pažnja koju ona posvećuje igri koja je za nju imala veliku i bitnu ulogu. Željela je zabaviti cijelo selo pa makar sve bisere potrošila, što je na kraju i učinila. Vilinska koprena bila joj je nakon biserja jedina nada da ode i da se spasi iz ove nevolje, ali ona tako suosjećajna nije mogla otići i ostaviti svo zlo iza sebe.

Regoču je pomagala tako da je pridržavala svjetiljku uperenu prema njemu.

„A Regoč ležeći prsima u vodi, bori se i bori sveudilj s vodom. S lijeva i desna kraj Regočevih ramena strše srušeni krajevi nasipa, kao dva velika roga. Na Regoču brada raščupana, plašt razderan – ramena mu krvava. Al nikako Zlovode ustaviti ne može, nego ono more oko brdašca raste i raste, da potopi čobančad. – A bijaše već noći o ponoći.“ (Mažuranić I. B., 1971, str. 69)

Strpljivi Regoč i dalje se nastavio boriti s vodom Zlovodom. Bio je ustrajan, obazriv i uslužan te nikako nije odustajao u svojoj namjeri da spasi selo i čobane od potopa. Ovdje se primjećuje kako je Ivana Brlić – Mažuranić usporedila silu prirode i diva Regoča nastojeći nam time prikazati koliko Regoč može biti nepokolebljiv i pretrpjeti tolike udarce i snagu vode Zlovode. Autorica tu navodi čitatelje na pomisao kako će voda uništiti Regoča koji u borbi biva ranjen, krvavih ramena, ali njega ništa ne sprječava da svoj posao obavi do kraja. Regoč se trudi, ali uz pomoć Kosjenke i ostalih i to na jedini način na koji može, a to je da koristi svoju fizičku moć i snagu, ne razmišljajući previše o drugim načinima rješavanja problema. Ali tu je domišljata i mudra vila Kosjenka koja se sjetila na koji način bi Regoč mogao zaustaviti vodu pa mu reče: „Regoču, luda glavo! Šta ne sjedneš među one rogove od nasipa! Što ne zatvoriš leđima vodu!“ (Mažuranić I. B., 1971, str. 69)

Kosjenka je bila inteligentnija i maštovitija od Regoča te mu je ona bila potrebna kako bi mu pomogla da shvati koliko on snagu posjeduje. Cijelo vrijeme ga je poticala i usmjeravala kako da iskoristi svoju moć i veličinu u borbi protiv zlih sila prirode. A Regoč je njoj bio potreban kako bi učinio ono što ljudski rod ne može učiniti, a ni ona tako malena bez svoga biserja. Moglo bi se reći kako Kosjenka zapravo nadopunjuje Regočev manjak intelekta i domišljatosti, a Regoč s druge strane, ima fizičke karakteristike diva moćnika koji može čak i prirodu nadvladati, što je na kraju i dokazao. Kada je u zoru sve bilo gotovo, čobani su zabrinuto gledali u selo i nisu znali gdje će i kako živjeti sada kada su im kuće, polja pod vodom. I Regoču je to bilo tužno za gledati. „Ovoliku vodu ni izgrabiti ni posrkati ne mogu, da vam oslobodim sela. Što ću vam, ele, djeco moja?“ (Mažuranić I. B., 1971, str. 71).

Regoč nakon svega nije znao kako da se riješi one preostale vode, ali tu se javio Liljo, najljepši i najmudriji dječak govoreći: „Regoču, baća moj, ako ne možeš ti da posrčeš ovoliku vodu, zemlja će ju posrkati, zemlja! Probij rupu u zemlji, propusti ovo more u zemlju.“ (Mažuranić I. B., 1971, str. 71)

Tu vidimo opet poticaj izvana, od strane Lilje koji je upućen Regoču. On je poslušao Lilju i zemlja je upila svu vodu Zlovodu. Djeca su ostala sama i preplašena te su se bojali da im nitko neće moći pokazati kako će obrađivati ova polja što su ostala. Regoč se rastužio kad je shvatio da više nije ni od kakve koristi Kosjenki i čobanima. Vidjevši ljepote i strahote pa je pomislio kako mu u Legenu gradu ipak nije bilo loše provoditi vrijeme.

„Snuždiše se iznova svi, a ponajviše Regoč, koji bijaše toliko zavolio prekrasnu Kosjenku – a sada eto ne mogaše ni njoj ni čobančadi da bude od kakve koristi. A što je bilo najgore: zaželio se Regoč silno svoga pustoga Legena! Bijaše se on prve noći nagutao mulja za hiljadu godina i nagledao strahota i suviše. Zato ga velika želja morila za golemim i pustim Legenom, gdje je u miru brojao kamen tolike stotine godina.“ (Mažuranić I. B., 1971, str. 72)

Uočavamo kako se kod Regoča javlja stupanj ugodnosti, on se ne osjeća dobro i svrhovito kada nekome nije od pomoći. Na ovoj zanimljivoj pustolovini Regoč se nadivio svim krasotama prirode, ali je upoznao i tamne strane ljudskog roda i zle sile prirode što su čak i njemu izazivale nemir, strah i tjeskobu. Počinje mu nedostajati njegova rutina te se javlja neurotična regresija. Visoka doza introvertiranosti opet dolazi na vidjelo, on se povlači u sebe i odlazi natrag u svoj svijet. Regoč je tada shvatio koliko mu je falio njegov mir, njegova comfort zona gdje nije imao nikakvih briga i problema. U međuvremenu su se u selu pojavili mudri šukundjed i šukunbaba koji su djecu uputili u seoske poslove te ih naučili orati i sijati. Ubrzo su shvatili da Regoča više nema. „I zaista bijaše Regoč nestao kao miš u rupi. Kad se naime ukazaše na tavanu djed i baka, uplašio se Regoč kao još nikada u svom životu. Uplašio se on strahovito njihovih navoranih išaranih staračkih lica.“ (Mažuranić I. B., 1971, str. 73)

Kada je vidio šukunbabu i šukundjeda Regoč je pomislio: „– Ele, Bože moj, koliko li su strahota ovi starci doživjeli u ovome kraju, kad su im lica takva – pomisli Regoč i od prevelikog straha skoči istim časom u onu rupu, kuda bijaše propala Zlovoda – i uteče putem natrag do svog pustog Legena grada.“ (Mažuranić I. B., 1971, str. 73) Toliko neustrašiv Regoč na kraju se bojao strahota na licima staraca, misleći kako život ovdje sigurno nije dobar. „A onda dalje pođe Regoč do svog Legena. Tamo i sad sjedi, kamen broji i Bogu se moli, da ga nikad više ne odvede od silnoga i pustoga Legen – grada, kuda bijaše najbolje pristao onako golem i neuputan.“ (Mažuranić I. B., 1971, str. 74)

6. PRIČA O ZORKU BISTROZORKOM I O SREĆI

Pet godina nakon smrti Ivane Brlić – Mažuranić, godine 1943. objavljena je njezina knjiga *Basne i bajke* u kojoj se nalazi *Priča o Zorku Bistrozorkom i o Sreći* (Zima, Ivana Brlić Mažuranić, 2001). Priča je dostupna i u njezinoj zbirci *Srce od licitara*. Ana Pintarić (1999) u svojim interpretacijama bajki ističe simboliku i značenje brojeva kojima različite civilizacije pridaju različito značenje pa tako i u pričama brojevi imaju određenu simboliku. Autorica navodi kako se u bajkama često javljaju brojevi tri, sedam, dvanaest, četrdeset i sto (Pintarić, 1999). Tako za broj tri ističe: „Broj tri je temeljni broj, izraz intelektualnog i duhovnog reda, savršenosti, izraz sveukupnosti i dovršenosti. Taj je broj u bajkama najprisutniji: tri sina, tri kćeri, tri dana, tri puta se nešto događa.“ (Pintarić, 1999, str. 22). U ovoj priči se broj tri često spominje, a možda je to upravo radi Ivaninog kršćanskog svjetonazora (Sveto Trojstvo).

Ivana Brlić – Mažuranić je tako stvorila tri diva Zorka, Valigoru i Mokronoga, a ova *Priča o Zorku Bistrozorkom i o Sreći* govori nam o pustolovinama tih divova: „prvi tri gore razvalio, drugi tri jezera raspljuštio, a treći zrnašce živa srebra uhvatio.“ (Mažuranić I. B., 1990, str. 97) Vidimo kako se osim tri diva pojavljuju i tri gore i tri jezera. Divovi su se igrali u klancu, ali im igre nije bilo dovoljno pa su se odlučili otići istražiti svijet u potrazi za igrom i novim uzbuđenjima.

Valigori je nedostajalo igre, a s time su se složili i ostali divovi, Mokronog koji je predložio da krenu dalje u potragu i Zorko Bistrozorki govoreći: „Da vidimo je li sunašce više, ili je more dublje, ili je Sreća dalje – predloži Zorko Bistrozorki.“ (Mažuranić I. B., 1990, str. 97). Podijelili su se tako divovi i krenuli na posao. Valigora će suncu kose splesti, Mokronog će morskome dnu utrobu poropiti, a Zorko će na ravnoj zemlji Sreću uhvatiti. Kod ovih divova uočavamo faktor ekstraverzije, pogotovo kod Valigore i Mokronoga koji su spremni preuzeti vodstvo, puni su novih ideja i znatiželje. Zanima ih koje sve mogućnosti vanjski svijet nudi. Tako aktivni i puni energije kreću u potragu za novim uzbuđenjima. Sva tri diva opisuju faktor otvorenost prema iskustvu, što vidimo iz njihove želje za novim avanturama te spremnosti za nove podvige. Valigora je otišao na vrh najviše gore, uhvatio je zvijezdu i dotaknuo mjesec, a po treći put se pružio ne bi li sunce

dotaknuo, ali mu to nije uspjelo pa se vratio u klanac. Mokronog je otišao do dubokog mora, prvi put zaronio i izvadio zlatnu stijenu. Drugi put je izvadio bisernu stijenu, po treći put zaronio ali ga je more izbacilo i vratio se on u klanac. Zorko je išao po ravnoj zemlji te je u trećem carstvu ugledao dijete koje se igralo zlatnom mušicom. „Upozna odmah Zorko Bistozorki da ono nije mušica, nego da je ono Sreća i uputi se put djeteta. No kako god brzo išao divovskim koracima, tako ipak zakasnio: mušica bijaše već odletjela, a dijete sjedilo i gorko plakalo.“ (Mažuranić I. B., 1990, str. 98). Zorko je krenuo dalje za Srećom koja se putem iz mušice pretvorila u paunicu, pa iz paunice u orla okrunjenog koji je letio skroz do devetog carstva i tako su stigli do kraja svijeta: „Dognat ću orla do kraja svijeta, do zida nebeskoga, tamo ću ga uhititi – pomisli Zorko i jurnu za orlom.“ (Mažuranić I. B., 1990, str. 99). Orao je poletio i pretvorio se u prašinu, a Zorko se snužden vratio u klanac. Divovi nisu uspjeli u svom naumu pa su odlučili ponovno pokušati čekajući „Tri male godinice: trista puta po trista godina“ (Mažuranić I. B., 1990, str. 99) ne bi li ojačali i skupili snagu za svoj posao.

Iz ovih odlika ponašanja divova može se uočiti da su sva tri diva savjesna, uporni su i ne odustaju lako od ostvarenja svog zacrtanog cilja. Imaju tendenciju prema postignuću i samodisciplini. Organizirani su i pomalo tvrdoglavi u svojim namjerama, ali se drže svog plana. Sve će pokušati napraviti pa i silom, koristeći svoju fizičku snagu da dokažu svoju moć. Nakon što je prošlo trista puta po trista godina divovi su krenuli opet na posao. Valigora je uspio suncu kose splesti, a Mokronog morskome dnu utrobu proporiti i bijeli gorući kamen izvaditi, a Zorko Bistozorki se vratio na zemlju i vidio kako je sve isto kao i prije trista puta po trista godina. Kada su se svi vratili u klanac divovi su se hvalili kako su uspjeli u svom pothvatu, jedini Zorko nije uspio. Sreća mu je i ovaj put izmakla što ga je veoma rastužilo.

„Zahihotala ona dva diva, zatutnjala dva klanca i sedam gora od njihova smijeha. A Zorko otišao od njih, stao uz neku visoku planinu, oslonio se laktom uz njeno sljeme i zamislio se teško: kako li bi Sreću uhitio, i gdje li je ona sada?“ (Mažuranić I. B., 1990, str. 100)

Valigora i Mokronog posjeduju vrlo nizak stupanj ugodnosti, a to se vidi iz njihovog poprilično kompetitivnog ponašanja. Bitan im je vlastiti interes i ne zanimaju ih tuđe brige i ne volje, u ovom slučaju Zorkove. Štoviše, smiju se njegovom neuspjehu te nisu skloni međusobnom pomaganju.

Zorko Bistozorki je sjedio na planini i razmišljao na koje bi načine mogao uhvatiti Sreću i gdje bi ona mogla biti. „Ujedared se kroz hihot i smijeh divova začuje sitan glas, dolje, uz nogu Zorkovu. – Evo me, Zorko – zazveči kao da je srebrn praporac.“ (Mažuranić I. B., 1990, str. 100) Zorko se sagnuo ne bi li vidio tko mu to govori, ali ništa ne vidi te primjećuje da je zakrčio prolaz u sitnu prodolicu među planinama.

„Učini se manjim – reče glasić. Zorko poslušao i učini se manjim. – Još manjim – reče glas – a Zorko opet poslušao. – Još manjim, još manjim se učini – prigonio glas Zorka, dok ga ne dognao do običnog rasta ljudskoga, tako da te mogaše stupiti na stazicu i poći njome u prodolicu.“ (Mažuranić I. B., 1990, str. 100)

Zorko bez imalo razmišljanja poslušao onaj glas i smanji se. Tu se ističe njegova otvorenost prema iskustvu te upuštanje u avanturu koja od njega zahtjeva da odbaci sebe i da postane umjesto diva običan čovjek. On djeluje impulzivno i nepredvidljivo slušajući onaj glas te uopće ne misli o tome kako će izgubiti svoju divovsku snagu, kako više neće biti onako velik, snažan i golem. Zorko žrtvuje svoju moć, odbacuje svoju veličinu ne bi li na zemlji s običnim rastom ljudskim poput običnog čovjeka upoznao drugačiji život i pronašao ono što najviše želi naći, a to je Sreća. Spreman je ući u rizik ne misleći o posljedicama koje mogu nastati. Njegova je savjesnost i intelektualna znatiželja prevladala i odvela ga u potragu za Srećom. Tek kada se smanjio shvatio je da mu ipak tolikom i nije bilo baš svejedno, ali je ubrzo krenuo dalje:

„Kako stupio stazicu, tako osjetio da je onaj srebrni praporčić u njega zašao, te mu u pol srca tiho zvekće: - Traži me, Zorko, traži! – Ne moram te tražiti – nasmija se Zorko. – Čujem te dobro gdje si. – Al mu svejedno bude pomalo teško što je ostavio divovsku snagu i našao se tako malenim, a još s praporčićem u sebi.“ (Mažuranić I. B., 1990, str. 100-101)

Uputio se Zorko stazom u prodolicu, a na dnu prodolice živjeli su Raduč i njegova kćerka Mavrica. Brižnom Raduču je došlo vrijeme da umre te je Mavrici rekao kako će ostati sama u kolibi i ostati živjeti sa šumskom zvjeradi koju već i sama dobro poznaje. Mavrica je bila dijete pa nije mogla razumjeti da Raduč odlazi na drugi svijet, ali je osjećala tugu i strah. „Prihvati jače ručicu djeteta i reče: - Zbogom, Mavrice, zbogom, lane moje! A dijete sklopi oči. Dođe uvijek sjena što ovako ili onako pokriva svačije oči i svačiju pamet, te nitko pravo ne zna i ne vidi kako mu umire otac.“ (Mažuranić I. B., 1990, str. 102)

Tako je Raduč napustio ovaj svijet, a za sobom ostavio malu Mavricu da se bori za život u ovoj šumi, onako prestrašena i sama. Zorko Bistozorki šetao je stazom i divio se krasotama zemaljskog svijeta, životinjama i biljkama, ali ga je hihot Valigore i Mogronoga ometao, a i onaj praporčić koji je cijelo vrijeme u njemu zveckao: „- Traži me! Traži!“ (Mažuranić I. B., 1990, str. 103). Zorko je odlučio zanemariti praporčić u nadi da će mu se Sreća sama od sebe jednom ukazati. Tako je Zorko došao do Raduča i male Mavrice koja je bila usnula kraj njega.

„Sagne se i pogleda ih, pa kad osjeti toplu ruku djeteta u hladnoj ruci očevoj, trgnu se Zorko Bistozorki. – Na svijetu nema većega nego što je ovo – pomisli Zorko. – Da sam suncu kose pleo, manje bi bilo negoli je ovo. U ovome je sve što ima na nebu i na zemlji – ovdje će negdje i Sreća izaći.“ (Mažuranić I. B., 1990, str. 103)

Može se reći kako je Zorko u ovom trenutku spoznao da kraj ovoga proizlazi sva Sreća ovoga svijeta. Zorka je upravo jedno dijete koje se igralo s mušicom pokrenulo i motiviralo na potragu za Srećom, a sada je došao do djeteta Mavrice kraj koje je osjetio neopisivu toplinu i radost, ali pomiješanu s tugom radi umrlog Raduča. Vidjevši tako ljubav kod Raduča i Mavrice zaključio je da se i Sreća sigurno krije negdje tu te da je ovo nešto znatno veće nego suncu kose splesti. Spoznao je Zorko ljudske vrijednosti i uvidio koliko je snaga ljubavi moćna. Tužan je bio Zorko kada je vidio Mavricu kako sama pothlađena leži pored oca. „Pogodi Zorko da treba pokopati Raduča. Uze lopatu i poče kopati grob, a na Sreću zaboravio.“

Tu se kod Zorka pojavljuje visoki stupanj ugodnosti. Kod njega prevladavaju osobine empatije i velikodušnosti te je spreman učiniti sve što je u njegovoj moći kako bi malu Mavricu zaštitio i brinuo se o njoj da i ona jedna ne otiđe prerano na drugi svijet. Kada je pokapao Raduča, Zorko je Sreću stavio u neki drugi plan. Tu vidimo koliko mu je ovo zapravo puno bitnije od njegovog prvotnog cilja i želje da pronade Sreću. Kada je Zorko upoznao život ljudski, odbacio je svoje potrebe i želje koje je imao dok je bio divovskog roda te je sada kao čovjek preuzeo veliku odgovornost na sebe. Kad je zapuhao vjetar Zorko je odmah otišao do Mavrice i pokrio ju, a onda zapalio oganj pred kolibom, netom se Mavrica probudila.

„Zorko pođe do djeteta. Prokušao on toga dana i vrućinu i studen, natrudio se truda, pokopao čovjeka i ražalio se pravom žalosti. Zato pogodi kako se pristupa sirotici. Priđe polagano do djeteta, počeka da se dijete isplače, a onda ju tihano digne u naručje i ode s njome k ognju.“ (Mažuranić I. B., 1990, str. 104)

Zorko je u ovim trenucima spoznao kako biti čovjek. Odbacio je divovske karakteristike ponašanja te je iskusio ljudske osjećaje kao što su ljubav, tuga, pažnja, briga, suosjećanje i na koncu Sreća.

„Sjedne Zorko s Mavricom do ognja. I opet zazveči praporčić u njemu: - Traži me, Zorko, traži! – Umukni – šapne Zorko – nije mi do tebe, nego do ove sirotice. – Pa se sagne nad Mavricu.“ (Mažuranić I. B., 1990, str. 104-105)

U ovom trenutku Zorku više nije bilo bitno pronaći Sreću, već mu je bilo najbitnije da je Mavrica na sigurnom te da se o njoj brine. Tu se opet javlja Zorkova savjesnost, odlučnost za brigu i odgovornost prema Mavrici. On se ponovno odriče svoje prvotne želje kako bi pomogao Mavrici koja je u Zorku pronašla toplinu i sigurnost:

„Dijete pogleda Zorka, a licem mu preleti djetinji sjaj. Rastvori obje ručice i prigrlji se Zorku oko vrata. – Sirotice moja – izreče Zorko i ne prepozna svoga glasa, a u sebi osjeti toliku svjetlost da se sve u njemu i oko njega promijenilo. Ležala ta svjetlost svuda i na svemu, i sve mu se čini pozlačeno, da l' od vatre, da l' od čega boljega.“ (Mažuranić I. B., 1990, str. 105)

Mavrica i Zorko nisu bili sami, već se to njima Sreća ukazala. Zorko je konačno uhvatio Sreću, na koju je eto već i bio zaboravio te ju je bio pronašao čim je zagrljio malu Mavricu nakon čega se rodila velika ljubav između Zorka i djeteta. Ivana Brlić – Mažuranić Sreću je personificirala u obliku žene. Dočarala ju je svjetlošću koja je u tom značajnom trenutku obasjavala sve oko njih. Tako su Sreća, Mavrica i Zorko ostali kraj ognja i divili se ljepotama.

Kad su Valigora i Mokronog čuli da je Zorko uhvatio Sreću, tražili su od njega da ju donese, međutim Zorko je odbio. Divovi su se začudili i odmah zapitali što će biti sa Zorkovom zemljom na što je Zorko rekao da ju podijele među sobom. Oni su se tako sebični, kompetitivni i svadljivi međusobno posvađali oko zemlje i pojeli jedan drugoga: „A ona dva diva odoše da se podijele, zavadiše se o baštinu i proždriješe jedan drugoga.“ (Mažuranić I. B., 1990, str. 106)

7. USPOREDBA BAJKI

Ove dvije bajke Ivane Brlić – Mažuranić vrlo su slične. Regoč na neki način predstavlja arhetip junakove pustolovine. Odlazi na putovanje, nailazi na prepreke i iskušenja, suočava se sa zlom, pobjeđuje zlo i vraća se natrag kući u svoj Legen grad bolji i plemenitiji. Zorko Bistozorki uporno pokušava pronaći Sreću, odriče se svoje divovske moći i najvrijednije osobine – veličine, što ga dovodi na ravnu zemlju gdje upoznaje ljude. Na zemlji Zorko, kao i Regoč, spoznaje ljudske emocije. U kontaktu s ljudima pronalazi Sreću, ali se za razliku od Regoča, Zorko ne vraća kući, već odluči ostati živjeti na zemlji. U obje priče je mjesto radnje čarobna priroda koja likovima priprema mnoga iskušenja kojima se moraju oduprijeti ili riskirati ne bi li ispunili svoj zadatak. Regoč se ne odlučuje samoinicijativno na avanturu, već je njegov pokretač vila Kosjenka, a kod Zorka je to div Valigora. Regoč predstavlja introverta koji se ipak na nagovor Kosjenke odluči pokrenuti i maknuti iz svoje rutine. Kroz dogodovštine se ističu njegove crte ugodnosti, savjesnosti, hrabrosti, plemenitosti, ali i neurotičnosti. Iz nadrealnog svijeta dolazi u realan svijet među ljude gdje ispunjava svoju svrhu i iskorištava snagu za dobrobit svih. Zorko Bistozorki isto tako posjeduje ove osobine ličnosti te se priključuje realnom svijetu, odbija biti div i postaje čovjek. Regoč u početku ima manjak motivacije za avanturom dok Zorko odmah pristaje na prijedlog Valigore. Kod Regoča, koji voli boraviti sam u svom svijetu, se uočava viši stupanj introvertiranosti nego kod divova Mokronoga, Valigore i Zorka koji su više ekstrovertirani, otvoreniji i spremniji na nova iskustva i doživljaje. Stupanj neurotičnosti u Regoča se javlja kada shvati da nema Kosjenke, a u Zorka kada umire Raduč i Mavrica ostane siročić. I jedan i drugi pokazuju svoju karakteristiku ugodnosti kada se pojavi nevolja. Regoč je uporan u borbi protiv vode Zlovode, a Zorko je uporan u potrazi za Srećom. Valigora i Mokronog su kontrast Zorku, skloni su konfliktima te njih odlikuju karakteristike neugodnosti. Kosjenka je na neki način kontrast Regoču, ne samo u fizičkom smislu već i u karakternim razlikama. Kosjenka je sklona avanturama i novim izazovima, puna je znatiželje i otvorena je prema novim iskustvima dok je Regoč više pasivan i pokazuje manje interesa za nove akcije. Kada dolazi do nevolja kod jednog i drugog se javljaju osobine savjesnost i ugodnost koje im pomažu da na uspješan način prevladaju prepreke. Kada dožive negativna iskustva kod Regoča i Kosjenke se

javlja stupanj neurotičnosti što pokazuje da su oboje skloni proživljavanju negativnih emocija, ovisno o situaciji u kojoj se nađu. I Zorko i Regoč su spremni na žrtvu u korist drugome. Nesebični su i altruistični, iako Zorko ima veći stupanj savjesnosti od Regoča koji i nije baš sklon samodisciplini i pokretačkoj energiji. Kakvi god ti likovi bili oni su oličenje bitnih ljudskih vrijednosti, a njihovi postupci određuju kako će završiti na kraju priče. U Regoču i u Priči o Zorku Bistrozorkom i o Sreći, dobrota i ljubav su glavni pobjednici. Ove bajke, prožete slavenskim motivima, čine spoj nadnaravnog i realnog, u njima se prikazuju borbe između dobra i zla te su one dokaz da dobro uvijek pobjeđuje nad zlim silama.

ZAKLJUČAK

Iz dosadašnjih izvora u ovome radu vidimo da su divovi uglavnom prikazani kao negativna bića koja su sklona lošem ponašanju prema ljudskom rodu i bogovima. S obzirom na sve predrasude o divovima možemo zaključiti kako je Ivana Brlić – Mažuranić u ovim bajkama prikazala svijet divova iz drugačije perspektive. Ona je mogla stvoriti Regoča i Zorka kao divove koji će svoju snagu koristiti za zlo, ali je umjesto toga iskoristila njihovu moć i veličinu za pomaganje ljudima u nevoljama. Analizom bajki pomoću Big Five teorije ličnosti prikazale su se one crte osobnosti koje su bile značajne za djelovanje i ponašanje likova u pričama. Može se zaključiti da je ona stvorila likove koji se međusobno karakterni nadopunjuju. Ono što je jednom liku nedostatak to je drugom prednost pa se na taj način likovi ujedinjuju i na koncu uspijevaju u svojim namjerama da pobijede zlo. Ivana Brlić – Mažuranić je Regoču i Zorku dodijelila osobine humanosti i plemenitosti koju su pokazali prema ljudima. Regoč, vila Kosjenka i Liljo odraz su dobrote, a kontrast njima su čobani koji su potopili selo. Na taj način je autorica prikazala ljudsku zlobu i pakost te s time istaknula suprotnosti između dobra i zla. Kod Zorka je istaknula veliki stupanj savjesnosti i brige za drugog, a kao kontrast je stvorila Valigoru i Mokronoga kojih krasi crta ličnosti neugodnost te ljubomora i zavist. Ove bajke odlikuju velikim moralnim i etičkim poukama te se u njima miješaju realni i fantastični svjetovi. Ona je odlučila spojiti dva različita svijeta i dokazati kako ishod toga nije nužno loš niti za divove niti za ljude pa je tako stvorila divove koji su bili od velike pomoći ljudima i koji su od ljudi naučili što je to ljubav. Regoč je spoznao emocije putem Kosjenke, a Zorko Bistozorki putem male Mavrice. Oboje su iskusili negativne emocije i velike nedaće što ih život ljudski nosi, upoznali su smrt, ali su se na svom putu susreli i s puno pozitivnih stvari koje se kriju u realnom svijetu. Smatram da priče Ivane Brlić – Mažuranić nisu namijenjene samo djeci, već i odraslima koji puno toga iz njezinih bajki mogu iščitati. Djeca imaju bitnu ulogu u ovim bajkama, ona predstavljaju simbol života i bit svega na ovome svijetu. Ivana Brlić – Mažuranić je nastojala djeci približiti svoje priče, omogućiti im da se pronađu u njima i da nauče kako se divovskom dobrotom boriti protiv zla na ovom svijetu.

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

Ja, Ivana Orović, pod punom odgovornošću izjavljujem da sam diplomski rad pod naslovom „Divovi kao mitološka bića u dvije bajke Ivane Brlić – Mažuranić“ izradila u potpunosti samostalno i da se on temelji na mojim vlastitim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način niti krši bilo čija autorska prava.

Ivana Orović

LITERATURA

- Batinić, A. (2012). Sjećanje i pamćenje u ogulinskim predajama i legendama. Prostor i oblikovanje lokalnog identiteta. *Dani Hvarškoga kazališta : Građa i rasprave o hrvatskoj književnosti i kazalištu*, pp. 462-472.
- Big Five personality traits*, Wikipedia, The Free Encyclopedia. Dostupno na adresi: https://en.wikipedia.org/wiki/Big_Five_personality_traits (pristupljeno 31.08.2019.)
- Crnković, M. (1990). U M. Crnković, *Dječja književnost, Priručnik za studente i nastavnike* (pp. 48-50). Zagreb: Školska knjiga.
- Crnković, M., i Težak, D. (2002). Drugo razdoblje (Doba Ivane Brlić - Mažuranić). U M. Crnković, i D. Težak, *Povijest hrvatske dječje književnosti: od početka do 1955. godine* (str. 252-278). Zagreb: Znanje.
- Ledić, F. (1973). *Divovski svijet prahistorije: Legende o divovima slavena*. Zagreb: "Slobodna Dalmacija" - Split.
- Lexical hypothesis*. Wikipedia, The Free Encyclopedia. Dostupno na adresi: https://en.wikipedia.org/wiki/Lexical_hypothesis (pristupljeno 10.09.2019.)
- Marković, S. Ž. (1970). Realni čovek je centralni lik u fantastičnom svetu proze za decu Ivane Brlić-Mažuranić. U D. J. i sur., *Zbornik radova o Ivani Brlić-Mažuranić* (pp. 118-128). Zagreb: Mladost.
- Mažuranić, I. B. (1971). *Priče iz davnine*. Zagreb: Mladost.
- Mažuranić, I. B. (1990). Priča o Zorku Bistozorkom i o Sreći. U I. B. Mažuranić, *Srce od licitara* (pp. 97-106). Zagreb: Mladost.
- Pintarić, A. (1999). *Bajke; Pregled i interpretacije*. Osijek: Matica hrvatska Osijek.
- Skok, J. (2007). *Književno djelo Ivane Brlić Mažuranić*. Varaždinske Toplice: Nakladnička kuća "Tonimir".
- Solar, M. (1982). Proza. U M. Solar, *Teorija književnosti* (pp. 168-169). Zagreb: Školska knjiga.
- Spirin, V. (1997). *Hrvatski mitovi i legende*. Zagreb: PEGAZ.
- Sučić, N. (2013). *Hrvatska narodna mitologija*. Zagreb : Edicije Božičević.
- Šicel, M. (1970). Književno djelo Ivane Brlić-Mažuranić. U D. J. i sur., *Zbornik radova o Ivani Brlić-Mažuranić* (pp. 5-18). Zagreb: Mladost.

- Teale, S. (1980). *Džinovi*. Izdavački zavod "Jugoslavija", Beograd i "Otokar Keršovani", Rijeka.
- Zalar, D. (2002). *Mitološka bića u hrvatskoj umjetničkoj dječjoj prozi*. Zagreb: Filozofski fakultet.
- Zalar, D. (2004). Mitološka bića u Pričama iz davnine. U D. Zalar, *Priče iz davnine* (pp. 217-228). Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga.
- Zima, D. (2001). U D. Zima, *Ivana Brlić Mažuranić* (pp. 9-246). Zagreb: Zavod za znanost o književnosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
- Zima, D. (2001). Životopis. U D. Zima, *Ivana Brlić Mažuranić* (pp. 22-31). Zagreb: Zavod za znanost o književnosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.